

مصدر و انواع آن

مصدر در زبان فارسی اسم محسوب می شود زیرا می تواند از نظر نحوی همه ی نقش های

اسم را بپذیرد و وابسته هایی چون صفت و مضاف الیه و سایر وابسته ها را بگیرد.

مصدر در عین حال وجوه مشترکی با فعل دارد، بدین معنی که می تواند مفعول داشته

باشد و در صورتی که فعل آن گذرا باشد، متمم و قید با آن ها بیاید؛ مانند: « کسی را

آزردن، آهسته آمدن، به خانه رسیدن.»

مصدر گونه هایی دارد که عبارتند از: مصدر کامل، مصدر جعلی، اسم مصدر و حاصل

مصدر.

ساختمان مصدر:

بن ماضی + ن ◀ گفت + ن ▶ گفتن

انواع مصدر در فارسی امروز:

مصادر فارسی امروز را از نظر ساخت می توان به ۹ گروه زیر تقسیم کرد:

(۱) ریشه ی فعل + عنصر آوایی « است » + نشانه ی مصدر

• هستن

(۲) ریشه ی فعل + عنصر آوایی « ایست » + نشانه ی مصدر

• نگرستن

(۳ریشه ی فعل + عنصر آوایی « است (همزه با کسره خوانده می شود) » + نشانه ی

مصدر

توانستن / دانستن

(۴ریشه ی فعل + عنصر آوایی « ست » + نشانه ی مصدر

آراستن / گریستن / نشستن / رستن / جستن

(۵ریشه ی فعل + عنصر آوایی « ت » + نشانه ی مصدر

کاستن / بستن / رستن / کاشتن / رفتن / جستن

(۶ریشه ی فعل + عنصر آوایی « آد » + نشانه ی مصدر

افتادن / ایستادن / نهادن

(۷ریشه ی فعل + عنصر آوایی « اد (همزه با فتحه خوانده می شود) » + نشانه ی مصدر

آمدن

(۸ریشه ی فعل + عنصر آوایی « اید » + نشانه ی مصدر

باریدن / پوشیدن

(۹ریشه ی فعل + عنصر آوایی « د » + نشانه ی مصدر

آسودن / بخشودن / کردن

مصدر جعلی

مصدری است که از اسم فارسی یا مصدر عربی به اضافه ی « یدن » ساخته می شود؛ مانند:

طلب + یدن = طلبیدن

جنگ + یدن = جنگیدن

فهم + یدن = فهمیدن

درنگ + یدن = درنگیدن

از این گونه مصدرها می توان بن ماضی و بن مضارع ساخت و در ساختن برخی از کلمات

مشتق به کار گرفت. به عنوان مثال از بلعیدن می توان بلعنده (صفت فاعلی) و بلعیده (

صفت مفعولی) و بلعیدنی (صفت لیاقت) ساخت.

مصدر مرخم

هرگاه نشانه ی مصدری « ن » از مصدر حذف شود ولی مفهوم آن در کلمه باقی بماند،

مصدر مرخم نامیده می شود. مصدر مرخم معادل بن ماضی است و دارای ساخت های زیر

می باشد:

۱) بن ماضی + گ بی برگ از این بیش نتوان نشست.

۲) بن ماضی + و + بن ماضی ◀ گرفت و آمد

۳) اسم یا پیشوند + بن ماضی ◀ پیش + رفت ◀ پیش رفت

۴) صفت + بود (بن ماضی بودن) به + بود ◀ بهبود

۵) صفت + بن ماضی ◀ خوش + آمد ◀ خوش آمد

تست:

کدام گزینه صحیح است؟

الف) مصدر در زبان فارسی فعل محسوب می شود.

ب) « بن ماضی + و + بن ماضی ◀ گرفت و آمد » از ساخت های مصدر جعلی است.

ج) بلعیده صفت مفعولی است.

د) بلعیدنی صفت فاعلی است.